

RIIGIKOGU

IV koosseis.

IX istungjärk.

230. koosolek.

15. märtsil 1932.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine.
2. Teatamine muudatusest Riigikogu koosseisus.
3. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.
4. Komisjonide täiendavad valimised.
5. Riigi tööstusettevõtete, ärikohtade ja viljapuuadade omanduseks andmise seaduse § 9 muutmise seadus — I lugemisel.
6. Vabariigi Valitsuse ja ministriumide korraldamise seaduse § 62 muutmise seadus — I lugemisel.
7. Eesti Vabariigi 1931/32. a. kulude ja tulude lisaelarve nr. 1 — II lugemisel.
8. Suvitus- ja ravituskohtade seaduse muutmise seadus — II lugemisel.
9. Eesti Vabariigi kulude ja tulude eelarve 1932./1933. aastaks — II lugemisel.
10. Järgmise koosoleku määramine.

Koosoleku avab teine abiesimees **R. Penno** kell 17.14 min.

Sekretäri kohal sekretäri teine abi **O. Gustavson**.

1. Päevakorra täiendamine.

L. Raudkepi ja L. Johanson'i ettepanekul täiendatakse päevakorda 1. punktiga — komisjonide täiendavad valimised.

2. Teatamine muudatusest Riigikogu koosseisus.

Sekretär: Riigikogust on tagasi astunud Paul Männik 14. märtsil 1932 põllumeeste kogude Harjumaa valimisringkonna nimekirja järgi. Riigikogu töist osa võtma kutsutud Johannes Võmma.

3. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis: 1. kooperatiivühingute ja nende liitude seaduse muutmise seaduse üldkomisjoni;

2. laevakindlustusseltside laenude eest vastutamise seaduse rahaasjanduse komisjoni;

3. piimaühingutele määratud toetuskreeditide kasutamise seaduse rahaasjanduse komisjoni;

4. E. V. Tartu ülikooli päralt olevate kinnisvarade ülikooli nimele kinnistamise seaduse üldkomisjoni;

5. krediidasutiste seaduse elluviimise seaduse üldkomisjoni.

4. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse:

rahaasjanduse komisjoni J. Järve' asemele A. Sternfeldt;

sotsiaalkomisjoni L. Johanson'i asemele A. Kärner.

5. Riigi tööstusettevõtete, ärikohtade ja viljapuuadade omanduseks andmise seaduse § 9 muutmise seadus — I lugemisel.

Maakomisjoni aruandja J. Teetsov: Käesolev seaduseelnõu puudutab Riigi tööstusettevõtete, ärikohtade ja viljapuuadade omanduseks andmise seaduse § 9 muutmist, tähendatud kinnisvarade omandamise juures võlgujäänud summade pealt võetava intressidemäära alandamist. Vahepeal on 1928. aastast, mil ettevõtete müügi seadus maksma pandi, põllumajanduslik konjunktuur muutunud ja seisukord raskeks läinud; kuna 1932. a. on seadus vastu võetud, millega üldine protsendimäär on alandatud 12 pealt 8 peale, siis on loomulik, et ka tööstusettevõtete ostmisel võlgujäänud summalt võetavat protsenti vastavalt vähendatakse 6 pealt 4 peale.

Käesolev seaduseelnõu oli arutamisel maakomisjonis, kes tunnistas eelnõu tarvilikuks, ja maakomisjoni nimel teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

Aruandja J. Teetsov: Teen ettepaneku,

käesoleva seaduseelnõu arutamise juures kolmepäevalisest vaheajast

I ja II lugemise vahel mitte kinni pidada, sest seaduseelnõu on kiire iseloomuga.

Ettepanek võetakse vastu.

6. Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise seaduse § 62 muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Leps: Seadus antakse selleks, et võimalus oleks selgusele jõuda lõplikkude ametkondade koosseisude kohta, mille kohta Vabariigi Valitsusel ei olnud võimalik vähese aja tõttu lõplikult seisukohti võtta. Panen ette, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

7. Eesti Vabariigi 1931/32. a. kulude ja tulude lisaelarve nr. 1 — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu aruandja K. Tonkman.

Juhataja: Selle seaduseelnõu II lugemisel jääb ära osade teksti ettekandmine.

Lisaelarve võetakse vastu II lugemisel.

8. Suvitus- ja ravitsuskohtade seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Mekkart.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

9. Eesti Vabariigi kulude ja tulude eelarve 1932./1933. aastaks — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu aruandja M. Martinson.

Kaasaruandjad:

Riigikogu ja Riigikontrolli eelarve alal — M. Laarman.

Riigivanema ja riigikantselei eelarve alal — M. Mihkelson.

Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi eelarve alal — L. Johanson.

Kaitseministeeriumi eelarve alal — J. Fuks.

Kohtu- ja siseministeeriumi eelarve alal — J. Soots.

Majanduseministeeriumi eelarve alal — J. Lehtman.

Põllutööministeeriumi eelarve alal — R. Kuris.

Teedeministeeriumi eelarve alal — K. Tonkman.

Välisministeeriumi eelarve alal — J. Sihver.

Juhataja: Eelarve II lugemisel jääb ära eelarve-osade teksti ettekandmine.

(Pealkiri.)

Majanduseminister O. Suursööt: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Riigi 1932./1933. a. eelarve-eelnõu esitati eelmise valitsuse poolt Riigikogule Kr. 81.068.928 peal tasakaalus.

Riigikogu komisjonis on eelarve-eelnõusse tehtud rida parandusi, missuguste lõpptulemuseks on see, et nii kulude kui tulude pool on suurenenud Kr. 1.174.984 võrra, mille järele 1932./1933. a. eelarve-eelnõu tasakaal tõuseb Kr. 82.243.912 peale. 1931./1932. a. eelarvest on see vähem Kr. 7.799.985 võrra.

Tähtsamatest muudatustest komisjonis eelarve-eelnõu juures oleks tähendada: 1) kulude suurendamisel on peekonifondi täiendamiseks võetud Kr. 188.595, kuna peekonihindade madalalt tasemelt ülespoole minekut mingit ei olnud ja hindade langus väga suur, siis osutus see juurdemaks möödapäasematuks ja tuli isegi suurendada 5 kroonilt kuni 10 kroonini. Samuti on ka toetus piimaühingutele Kr. 90.000 või 9.000.000 sendi suuruses, sest piimaühingud, kes olid eralaenudega koornatud, ei suutnud ega saanud oma tootmiskulusid alla viia muidu, kui siin pidi riik appi tulema, et laenuprotsenti alandada. Siis on ETK maja ostmiseks ja kinnistusekuludeks võetud Kr. 514.150. Selle maja ostmine oli selles mõttes vajalik, kuna Põllutööministeeriumi asutused olid mööda linna mitmel pool laiali, nüüd on neid võimalik sellesse hoonesse kokku koguda ja seega üüri tasumisest vabaneda.

Omavalitsustele on eelnõus ette nähtud toetusena 490.000 krooni. Öieti ei ole see mitte mingi toetus omavalitsustele puhtal kujul, vaid see on ainult ümberpaigutamise tagajärjel tulnud. Seni omavalitsused said toetust vastava fondiseaduse alusel. Et seda ebaotstarbekohast seisukorda kaotada, selleks on juba seaduseelnõu Riigikogule esitatud. Et omavalitsused aga raskustesse ei satuks, oli tarvis riigi eelarve korrast anda

neile toetust. Nii on eelarves ette nähtud valdadele 300.000 krooni, linnadele 190.000 krooni. Peale selle on veel mõned vähemad muudatused.

Tulude alal on suurendatud eelarve tulusid maitseainete maksu 300.000 krooni võrra. See maks on tingitud täiendava tuluallika vajadusest. Kalkulatsioonide järgi võib-olla sellest maksust võiks ehk rohkem laekuda, kuid tagasihoidlikkuse mõttes ei ole siiski rohkem võetud, kuna võib oodata, et aja sunnil juba isenesest, peale selle aga muidugi ka maksu pealepanemise tagajärjel, nende ainete tarvitamine läheb tagasi. Üldiselt see maks langeb peamiselt jõukamate rahvakihtide kanda, nii et vaesemaid rahvakihte see maks oluliselt ei peaks puudutama.

Suhkrutollide arvel on suurendatud tollituluseid, ka siin on arvesse võetud seda, et suhkru tarvitamine läheb tagasi. Sellepärast on varemate aastate 30.000-tonnilise tarvituse asemele nüüd arvesse võetud 25.000 tonni.

„A“ liigi laenude tagasimaks, see on tingitud ETK maja ostmisest riigile.

Ka tulude alal on vähendamisi ette võetud. Esijoones on vähendatud tulumaksu põllupidajatele, sest põllumajanduses läheb eelarve tasakaalustamine põllupidajatele väga raskeks ja siin peaks võimalust mööda appi tulema. Seda oleks võimalik teha tulumaksu vähendamisega kuni $\frac{1}{2}$ -ni nende põllupidajatele, kes tulu saavad puhtpõllumajanduslikult alalt. See vähendamine on umbes 200.000 krooni.

Kinnisvaramaksu on ka käesoleva aasta eelarve-eelnõus vähendatud 300.000 krooni võrra. Põhjendused on samad, mis tulumaksu alandamiselgi, ja peale selle isikumaksu ülemmäära kindlaksmääramine 9 krooni peale.

Siis on vähendatud tuluseid võiveo tariifide alal raudteel 140.000 krooni võrra. Kuna meie eksport põllumajanduse saaduste alal peab väga rasket võistlust pidama välisurgudel, siis oli tungivald tarvilik neid kuluseid vähendada, sest võihinna suure languse tõttu ei suuda või kanda kõrget veokulu.

Laeva- ja sadamamaksude alal on vähendatud tuluseid 200.000 krooni võrra. See on tingitud praegusest olukorrast, kus laevade teenistus õige väheseks on jäänud. Samuti on vähendatud tempelmaksu tulu, kuna tehingud väheseks jäävad, millepärast ei saa loota tulude laekumist endisel määral. Ka kaubaveost raudteel on tulud vähendatud 160.000 krooni võrra.

See oleks üldiselt muudatustest, mis eelarve-eelnõusse on tehtud Riigikogu komisjonis.

Eelarve-eelnõu analüüsi ja hinnangu selle täitumise võimaluse üle on minu eelkäija juba andnud, kusjuures ta jõudis lõpujärel dusele, et eelarve-eelnõu on parajameelsuse mõõdupuuga, s. o., on hoidutud nii liigest optimisist kui ka liigest pessimisist, mispärast eelarve täitmine pidi olema tema arvates võimalik, kui see oleks jäänud samaseks, nagu esitati Riigikogule. Kui see nii on, siis jääb vaid küsida ja selgusele jõuda, kas need muudatused, mis eelarve-eelnõusse valitsuse soovil on tehtud Riigikogu komisjonis, selle täitmist raskendavad või mitte. Eelpooltööd märkustest tohiks selge olla, et need muudatused eelarve täitmisesse uusi nimetamisväärseid raskendusi ei too, sest kulude suuremine kaetakse uute tuludega, mille laekumisega võib kindlasti arvestada. Kuid eelarve täitumise võimalust kaaludes peab väga tõsiselt alla kriipsutama, et valitsusele peavad möödapääsematult jääma õigused selle järele valvata ja korraldusi teha, et riigi tulud laekuksid korralikult ja õigeajaliselt ning et kulude väljamaksmine toimuks kassatagavarade ja laekuvate tulude piirides. Käesoleva aasta eelarve täitmisel on neid õigusi kindlakäeliselt kasutatud ja see on andnud häid tulemusi. On raske ette kujutada, mis oleks saanud käesoleva aasta eelarve täitmisest, kui seda järelevalve, reguleerimise ja kulude vähendamise õigust ei oleks kasutatud.

1932./33. aasta eelarve täitmise juures läheb neid korraldamise volitusi ja õigusi tarvis arvatavasti veelgi suuremal määral kui senini. Ja seepärast ootab Vabariigi Valitsus Riigikogult eelarve seaduse muutmise seaduse vastuvõtmist.

Selle peale ei saa mitte vaadata, kui Riigikogu eelarve-õiguse piiramisele, vaid kui paratamatusele, sest kulused saab teha ikkagi ainult sedavõrt, kui on tulused nende katmiseks.

1932./33. a. eelarve täitmise võimaluste kohta võimaldab teatud järeldusi teha ka käesoleva aasta eelarve täitumine. Vaatame, kuidas see on arenenud.

Kui Riigikogu võttis vastu 1931./32. a. eelarve tasakaalus Kr. 90.043.897 — 30. märtsil 1931 — siis Vabariigi Valitsus juba 31. märtsil 1931 andis Majanduseministrile õiguse piirata valitsuseasutiste kulude algatamist. Kuigi eelarve-aasta alul tulude laekumise tagasihoidlikkus oli kaugelt väiksem kui lõpupoole, oldi kulutami-

sega juba ette rohkem tagasihoidlik. Kulude algatuse piiramise kaudu on suudetud täita 1931./32. a. eelarvet kuni 1. märtsini järgmises tulude-kulude vahekorras: tulud — Kr. 73.191.401 ja kulud — Kr. 74.423.681, seega kulude ülekaaluga Kr. 1.232.280 suuruses, kusjuures on makstud välja eelmisel aastal võetud kohustusi Kr. 4.000.000 ümber, sellest 1931./32. a. eelarvele juurde arvatud 1930./31. a. krediitidest Kr. 2.200.000 ja 1931./32. a. krediitidest ülejäänud summa. 1931./32. a. eelarvele juurde arvatud 1930./31. a. krediitide ülejääkide katteks oli olemas kassatagavarasid Kr. 2.283.639. Seega oleme suutnud kassatagavaradest hoida reservis 1. märtsiks 1932. a. Kr. 1.051.359, mida võime kasutada veel märtsikuu kulude katteks, sest märtsikuul kipub võetud kohustuste lunastamine ületama loodetavaid tulusid ja seega täita tasakaalus 1931./32. a. eelarve.

Võrreldes Riigikogu rahaasjanduse komisjoni poolt vastuvõetud 1932./33. a. eelarve tasakaalu käesoleva, see on 1931./32. a. loodetava täitmisega, näeme, et esimese tasakaal, Kr. 82.243.912, on ligikaudu kokkukõlas käesoleva eelarve täitmisega, sest tuleb pidada silmas, et 1932./33. eelarve-aastal loodetakse tulude suurendamise teel rohkem laekumist Kr. 2.280.000 ja arvestada asjaoluga, et rukkimüügist saadavad sissetulekud võrreldes käesoleva eelarvega peavad kujunema 1932./33. a. Kr. 2.000.000 ulatuses suuremaks — käesoleval aastal on müüdnud kuni 1. märtsini kõigest Kr. 990.000 eest —, võib oletada teoreetiliselt 1932./33. a. eelarve tasakaalus täitmist.

Kuna aga loodetavate tulude laekumine ei sünni täiesti korrapäraselt ettenähtud tähtaegadel ja uute tululiikide järgi loodetavad tulud alles kujunemas, ning senised tululiigid järjekindlat vähenemist näitavad, ei või 1932./33. a. eelarve täitmisele suhtuda optimistlikult, vaid tuleb endiselt jätkata kulude piiramist krediidi avamiste ja Majanduseministri eelnõusolekute kaudu lepingute sõlmimiseks, tellimiste andmiseks või kohustuste võtmiseks, surudes seega kulude väljamaksmist laekuvate tulude piiridesse. Et mitte koguda suuremaid raskusi aasta lõpuks, tuleb piiramist alata kohe aasta alul vähemalt 10% ulatuses. Käesoleva aasta piiramine on olnud 12,1% kohustuste kogusummast.

Kõige suuremal määral ja lõpulikult oleneb aga eelarve täitumine ära sellest, kuidas areneb üldiselt meie majandus, ja kuivõrt meie suudame seda välja aidata

raske surutise seisukorrast. Küsime nüüd, missugused on selles mõttes väljavaated?

Selleks peame vaatlema ja analüseerima meie majandust üksikute tegevusalade järgi.

Põllumajanduse, kui kandvama osa meie majandusest, peame seadma esikohale.

Põllumajandus majandusekriisi tagajärjel on kannatanud palju enam, kui teised tootmisalad. Kuigi põllumajanduse toodang veel pole langenud koguselt, siis seda enam on hindade odavnemise tagajärjel vähenenud toodangu rahaline väärtus. Põllumajanduse üldtoodangu väärtus hinnati 1929./30. a. — 223 milj. kr., 1931./32. a. — 140 milj. kr., seega vähenemine 83 milj. kr. võrra ehk 37%; seejuures maapidamise toodang on vähenenud 17 milj. kr., loomapidamise toodang 66 milj. kr. võrra. Ligi-kaudu selles vahekorras on vähenenud ka talupidaja rahalised sissetulekud. Põllumajanduse turutoodangu rahalist väärtust hinnati 1929./30. a. 117 milj. kroonile, 1931./32. a. — 74 milj. kroonile, seega vähenemine 43 milj. kr. võrra ehk ligi 37%. Selles ulatuses paratamatult peavad vähenema ka põllumajanduse kulutused, võrreldes 1929./30. a. hindade kõrgeseisu-aastaga. Kulude vähendamisi tuleb võtta ette kõigil aladel, suurem osa langeb siiski põllupidaja perekonna ja palgaliste töötasule, mis normaalajal nõudsid üle poole rahalisest väljaminekuist.

Olukorra lahendust võiks tuua hindade tõus, kuid praegune olukord maailmaturul ei näita selleks eeldusi. Hindade madal seis võib kesta veel pikemat aega, ja sellele tuleb kohaneda ka põllumajandusel. Kuna võistluspinge välisturgudel järjest suureneb, siis on tõsiseid raskusi väljaveoainete turundamisel vähegi soodsa hinnaga, ning need kitsendused, hindade madal seis ja muud negatiivsed asjaolud, seavad meile tõsise küsimuse — kas meie põllumajanduse tootmisvõime ei hakka langema? Selle võimaliku tagasimineku ärahoidmiseks tuleb rakendada kõik jõud.

Selleks tuleb kasutada abinõusid, mis on kasutada riigivõimul, ning tuleb ka kohandada antud olukorrale majapidamise organisatsiooni. Siin vaatleme, milline on olukord üksikul tootmisaladel.

Tähtsama tootmisharu — piimakarja — seisukord tootmisvõime seisukohalt peaks olema ligikaudselt endine. Arvuliselt on piimakari vähe suurenenud, lehma 428 tuhat eelmise aasta 416 tuhande vastu. Karja-söötmise olud ei peaks palju halvemad olema eelmisest aastast, kuna loomasööda

saak polnud eelmise aasta omast madalam. Tagasihoidlikum ollakse muidugi jõusööda tarvitamises ning ostu-jõusöötte kasutatakse vähe, sest hindade vahekord pole selleks soodus. Piimatoodang on läinud vähe tagasi, kuigi mitte sel määral, nagu on vähenenud või väljavedu.

Kuni 13. märtsini veeti võid välja 1.125 tonni, eelmisel aastal samal ajal 1.444 tonni, seega vähenemine 23%. Odavate hindade tagajärjel, jaanuaris kõige madalam tasapind oli 115 senti kilogramm, suurenes aga sisetarvitus; ühtlasi vähe suurenes ka talundite omatarvitus. Aasta jooksul või väljavedu loomulikult, kui vähegi hinda on, ei vähene mitte selles vahekorras, kuid üldiselt tuleb siiski oletada või väljaveos tagasimineku, mida praeguste madalate hindade püsides võiks hinnata 10—12%-le.

Tähtsama eksportala tagasimineku ärähoidmiseks tuleb kõik teha, mis sel alal teha annab. Kõik abinõud peavad olema sihitud ülesandele, et põllupidajale võimalikult paremat hinda kindlustada. Selleks on juba samme astutud — on alandatud võiveo tariifi raudteel, mis annab kokkuvõttes soodustuse 140.000 krooni võrra.

Toetuse määramisega piimaühingutele Kr. 90.000 suuruses avaneb võimalus nende eralaenu protsente viia riiklike laenu protsendimäära tasemele.

Ka põllupidajate poolt on samme astutud tootmiskulude kui ka ümbertöötamise kulude vähendamiseks. Ühtlasi on esiplaanile tõstetud ka ülesanded tootmiskorras-tuses — odavamate söötade tootmise laiendamiseks. Siin on mõndagi ära teha ja tööd selles sihis annavad pikaldase, kuid seejuures kindla efekti.

Väga tugev võistlus võiturgudel sunnib meid kokku võtma kõike jõudu või kvaliteedi tõstmiseks. Siin on juba palju ära tehtud, kuid teha on ka veel nii mõndagi. Peale selle tuleb tõsta piima kvaliteeti, kuna see võimaldaks rohkem piima paigutada siseturule.

Kuna meie võihinna tõstmiseks saame vähe ära teha, siis seda enam peame pane-ma rõhku piimatootluste tööstusekulude ja vahetatuse kulude vähendamisele. Võist-luspinge võiturul pole veel raugenud. Sisse-veoturgude tollikaitse ja teiste takistuste määrad võivad veel tõusta, kui riikide enese-kaitse vajadus ei lahene. Saksa turul on meil võrreldes mõnede teiste riikidega, Rootsi, Taani, Soome, väike soodustusa-mala valuuta lisatolli arvel, kuid seda saa-me tagajärjekalt kasutada ikkagi kindlak-smääratud kontingendi piires. Arvatavasti

osa võid tuleb meil mahutada Saksa tu-rule väljaspool kontingenti, osa tuleb aga saata teistele turgudele, peamiselt Inglis-maale ja Belgiasse. Kuidas neil turgudel olukord kujuneb, on veel raske öelda.

Inglise turu tähtsust tuleb aga eriti alla kriipsutada, sest selle ulatus on kaugelt suurem kui näiteks Saksa turul. 1931. aasta kohta arvati Inglise turu võimahu-tust 406.000 tonnile, Saksa turu oma aga ainult 100.000 tonnile. Samal aastal Inglise võit-aruvidusest kaeti oma võiga ainult 13% ja importvõiga 87%, Saksa tarvidusest aga oma või tervelt 80% ja importvõi ainult 20%. Põhja-Inglise turg on meie või mahutamiseks kohane, nagu seda juba varem palju on toonitatud, kuid kahjuks ei ole meil selle turu sissetöötamise vajadust võetud küllalt tõsiselt. Kuigi praegu selleks raskemad tingimused, tuleb selle turu kasu-tamise võimalusi tõsisemalt kaaluda.

Piimasaaduste turundamise võimaluste laiendamiseks tuleb kasutada ka siseturgu. Siin on veel laiendamise võimalusi värske piima kasutamise kaudu, mis parema kor-rastuse juures võiks anda paremaid taga-järgi. Kogu piimast siseturgu tarvitab ära umbes 20%, ja seda hulka võiks parema puhtuse ja värskuse eest hoolitsemisel veelgi tõsta. Kogu küsimus oleneb peamiselt hinna tasemest. Praegu on eksportvõi hin-naks Kr. 1,50 kg. Vahepealne hinnatõus veebruaris kunj Kr. 1,95 oli spekulatsiooni tulemus.

Teine laialdasem loomapidamise ala — seakasvatus — viimasel aastal näitas tundu-vat tõusu, vaatamata ebasoodsale hinna-konjunktuurile. Tunduva ergutusena mõjus siin riigi poolt kindlustatud lisamaks, mis lubas tootmiskulusid vähegi tasakaalus hoida. Ka tulevaks aastaks on ette nähtud summad peekonsigade juurdemaksuks. Pee-kooniturul on loota hindade paranemist sü-gise poole. Peame hoolitsema, et põllupi-dajail huvi seakasvatuse vastu ei raueks, ja et meie soodsama konjunktuuri ajal ei oleks seakasvatuses niivõrt tagasi läinud, et paremat konjunktuuri ei saaks kasutada. Kui meil seakasvatuses ei tule tagasimine-ku, siis teeme konjunktuuri paranemisel need kulud peagi tasa, mida nüüd peame kandma.

Kanakasvatuse väljavaated käesolevaks aastaks on tunduvalt halvemad eelmisest. Ka munade sisseveo alal Saksas, kuhu meie eksport suundus, on võimalikud uued kit-sensused. Peame uuesti pöörama enam tähelepanu Inglise turule, ja abinõusid leid-ma selle ala üleaitamiseks raskuste ajast.

Linakasvatuse alal on seisukord vast kõige raskem. See on siiski võrdlemisi laialdane ala ja linakasvatuse üksikud piirkonnad pole veel suutnud teisi tootmisalaid küllalt välja arendada. Lina väljavedu andis möödunud aastal kõigest 1,8 milj. kr., kuna aga veel 1928. a. szadi 10,4 milj. kr. Lina väljavedu on ka koguselt vähenenud ligemale poole sellest, mis ta oli 1927. a., 1931. a. — 4.083 tonni, 1927. a. — 8.794 tonni. Linakasvatuse alal võime organisatsioonilistest abinõudest vähe abi loota, seni kui turu olukord ei parane. Siiski peame hoolitsema, et piirkonnad, nagu Petseri, hoopis lahti ei ütleks linakasvatusest, kuna seal pole võimalik nii kiiresti majapidamist ümber korrastada, ning selle töömahuka, kuigi vähetasuva kultuuri ärajäämine saadaks neid veelgi raskemasse seisukorda.

Aianduse alal on meil veel palju ära teha ja ka paljudel aladel pole turupuudust, sest paljuid aiasaadusi, mis on omamaa saadustega asendatavad, oleme seni veel sisse vedanud. Aiasaaduste suhtes on ka siseturg korraldamata ja siin võib parem korrastus ka tarvitust laiendada.

Teravilja turundamine siseturul on leidnud teatud määral lahenduse Teravilja kaitseaduse näol ja selle teostamise näol, kuid laiendamise võimalusi rukki alal väga suuri ette näha ei ole. Kui oli omalajal arvata, et meie kuidagi oma rukkiga läbi ei tule, siis on nüüd juba oletusi tehtud, et meie võrdlemisi vähese külvipinna laiendamise puhul võiksime täiesti korraliku aasta juures oma rukkiga välja tulla. Küll on laiendamise võimalusi nisu alal. On arvata, et nisu külvipindala võiks laiendada kuni 8.000 ha-ni. Muidugi mängib siin suurt osa mitte üksi külvipinna laiendamine, vaid seemne headus ja muud põhjused. Riigi rukkitagavara on praegu võrdlemisi suur. Nimelt oli 15. märtsil 1932. a. 32.270 tonni, sellest 1930. aasta rukist 20.000 tonni ja 1931. a. rukist 12.000 tonni ümmarguselt. Nüüd viimastel nädalatel on märgata rukki ostu suuremal määral riigi tagavaradest. Nii et võiks loota, et meie kuni uue külvi võiksime ära mahutada 18—20.000 tonni. (V a h e l h ü ü e.) Jääb järgmiste aastate täiteks.

Põllumajanduse saadustele siseturu kindlustamine siseturu tarvituse ulatuses ja võimalikult odavam eksportainete tootmine parema ja otstarbekohasema korrastuse kaudu — need on möödapääsematud ülesanded.

Palju vaidlusi on tekitanud lambakasvatuse ala, ja siin räägiti ühest minu eelkäi-

jast, et tema olevat soovitanud, et lambakasvatust võiks kasutada suureks tuluallikaks. Ma ei taha seda öelda, kuid tahan öelda seda, et taludesse teatud määrani võiks see ala elustust tuua. Kuna taludes rahalised tulud lähevad päev-päevalt vähemaks, siis tuleb pöörduda oma koduste saaduste juurde. Ei saa see ala muidugi meil mängima mingit suurt osa ei ekspordis ega ka võib-olla siseturul. Kuid teatud tähtsus on temal olemas põllumajanduses oma talude majapidamiste juures. Seda võiks ka osalt öelda linakasvatuse juures, et tulud... (V a h e l h ü ü e.) Ei tahaks öelda, et puht-naturaal, kuid osalt tuleb minna, sest rahvamajandusest näib raha vähenevat, ja nagu ma tähendasin, ei ole väljavaateid, et see ajajärk 2—3 aastaga mööda läheks ja muutuks.

Põllumajanduse kui tootmisala seisukohast on eriti ebasoodsaks kujunenud müügi- ja ostuainete vaherkord. Selle all kannatab kõikide riikide põllumajandus. Teravalt avaldus see meie põllumajanduses eriti möödunud ja käesoleval aastal. Võrreldes 1927.—1929. a. tasemega müügiained on odavnenud 40% — aasta keskmiselt —, ostuained 20%, see annab 20%-lise vahe müügiainete kahjuks. Ka palgad ei odavnenud kaugeltki müügiainete odavnemise ulatuses. Palkade odavnemine oli sama ajavahemikuga võrreldes 20%. Selle vahe tasandamiseks on samuti samme astutud — ehitusematerjali hinna alandamine. Osalt nivelleerib seda vaherkorda ka turukonjunktuur — väetisainete odavnemine —, kuid see võib sündida ikkagi pikkamisi. Põllumajandusele on soodustusi antud laenuprotsentide alandamise, maksude vähendamise, veotariifide alandamise näol, sest tähtsamaks ülesandeks on põllumajanduse tootmisvõimet alal hoida. Selle tagasimineku kriisiraskuste all annaks end pärastpoole raskesti tunda, ning võtaks aega varena taseme uuesti saavutamiseks. Kui mõnelt poolt püütakse kujutada ettevõtetud põllumajanduse kaitseabinõusid ja kulutusi kui kihihuvilisi soodustusi, siis on siin tegemist ainult vähese seisukorra ja asjaolude tundmisega — need kulutused on hädavajalikud meie tähtsama tootmisala tootmisvõime alalhoidmiseks ja võistlusevõime toetuseks, ilma milleta osutuks paratamatuks üldine rahvamajanduse aktiivsuse tagasimineku, mille all raskesti kannataksid ka väljaspool põllumajandust olevad kihid.

Ülevaade meie tööstuse seisukorrast 1931. a. on antud 1932./33. a. eelarve-eelnõu seletuskirjas. Samuti on selle kohta

vastav hinnang antud minu eelkäija eelarve-kõnes.

Siinkohal aga kerkiks üles küsimus, valgestada mitmesuguseid seni puudutamata küsimusi, eriti aga esile tõsta muudatusi, mis viimasel ajal meie tööstuses on aset leidnud.

Suur- ja kesktööstuse seisukord, mis-sugused valmistavad saadusi siseturu jaoks, ei ole käesoleva aasta esimestel kuudel mitte halvenenud, vaid mõnes harus, nagu tekstiil- ja nahatööstuse alal, on olukord koguni paranenud. Nii on Kreenholmi vabrik suurendanud tööpäevi nädalas 4 pealt 5 peale. Sindi vabrik on suuremalt jaolt tagasi võtnud töölised, keda ta möödunud aasta teisel poolel vallandas, ja nüüd töötab üle $\frac{1}{2}$ tervest tööstusest kahe vahe-tusega. See ettevõtte on saanud suurema tellimise Lätist puuvillariide ümbertöötami-seks. Narva kalevivabrik töötab ka rahul-oldavalt ja on tööliste arvu suurendanud. Nii viimane kui ka Kärddla vabrik on telli-mistega varustatud ette juuni, juuli kuudeni.

Puuvilla- ja kalevikaupade alal tööstu-sed kinnitavad ostuetaevuse vähest langust viimasel ajal. On põhjust aga arvata, et see nähe on möödaminev ja seletatav vist peamiselt sellega, et paar kuud tagasi oli nende kaupade ostmine harilikust elavam, millele pidi järgnema tagasitõmbumine, loodetavasti aga lühemaks ajaks.

Puuvillasaaduste hindu läks korda hil-juti alandada — 10% lõngadeit ja 5% riidelt.

Majanduseministeerium praegu selgitab selle tööstuseharu seisukorda, ja kui vähegi võimalik — tuleb siin hindu veelgi täiend-avalt alandada. Hindade alandamist puu-villasaaduste alal raskendavad teatud mää-ral vabrikute suured tagavarad, mis ajab ladude kulu suureks. Selle pahe kõrval-damiseks on tarvis arendada lähemat koos-tööd vabrikute vahel — toodangu õige ula-tuse määramiseks ja selle otstarbekohaseks jaotamiseks üksikute vabrikute vahel.

Trikkoo- ja kunstiidi tööstuse seisukord — Kilgas, Rauaniit j. t. — on rahuldav. Siin peab aga juba kartust avaldama, kas investeerimistes ei kiputa liiale minema, see võib aga meie turgu arvesse võttes üle-liia laiali minna.

Üldse on meie tekstiiltööstus hakanud senisest suuremal määral toetuma sisetu-rule peale seda, kui sai tekstiiltööstusele antud tuntav tollikaitse välissaaduste sisse-toomise vastu, kuna ekspordi osa on aga märksa vähenenud. Näiteks on müük sise-turul 1929. aastal olnud 7 milj. kr., 1930.

aastal 9 milj. kr., eksport aga 1929. a. 14,7 miljonit krooni, 1930. a. 10,7 miljonit kroo-ni. Nii et muutus on siin vastupidine.

Naha- ja saapatööstus, mis üle elas suuremaid vapustusi, on kõige viimasel ajal hakanud end uuesti paremale järjele viima.

Sellele tööstuseharule on tekkinud või-malused tellimiste saamiseks välismaalt, mis selle ala tegevust tunduvalt suurenda-vad. Välistellimise saamise järele meie suu-rema saapavabriku töökoormatis tõuseb juba 85% peale. Esialgu mõjub veel segavalt kokkuvarisenud teise suurema saapavabriku suur tagavara, mille realiseerimine nõuab aega. Välismaa saabaste sissevedu on koomale surutud, ja seda ei ole ka vaja, sest kodumaa tööstus suudab täiesti katta tarviduse, ja ka võistlus on küllalt suur, mis hoiab ära hindade tõusmist.

Kroom- ja juhtnaha saabaste tarvitus ei ole meil vähenenud, küll aga on osalt langenud peenemate sortide tarvitamine.

Hinnad on viimasel ajal arenenud ala-nemise suunas, peamiselt kroomnaha saab-aste juures.

Tooresnahku ümbertöötav tööstus on ka oma jalgealust peale vapustuste-ajajär-ku jälle kindlustamas. Nahavabrik „Eesti-maa“ rakendatakse uuesti tööle.

Siin tuleks aga veel tähendada seda, et meie nahaparkimine peaks odavamaks ja otstarbekohasemaks muutuma. Seda aitab teatud määral kätte saada ekstraktide ja mineraalainetega parkimiselt üleminek pikaajalisele parkimisviisile. See on muidugi võimalik ainult siis, kui vabrikutel on kapi-tali paigutada pikemaks ajaks selle alla. Kuid seda võidakse praegu sel teel kätte saada, et kus põllupidajad nahku ise parkida viivad, siis seda lasevad teha pika-ajaliselt.

Keemia- ja õonesklaasitööstuse alal on märgata teatud elavust sisseveo piiramise tõttu.

Tsemenditööstuse alal võib nimetada väikest tõusu tsemmentkatusekivide valmis-tamises, sest tsiingitud katusepleki sisseveo piiramise tõttu on selle katusekatmise artiikli järele vajadus tõusnud, kuna linnades ehituse alal püsib elavus.

Metallitööstusel on täitmisel suuremal huigal riiklikke tellimisi, nii et ka siin ei ole olukord viimastel kuudel halvenenud.

Põllutööriistade alal on läinud korda isegi hinda pisut alandada.

Eksporttööstus peab aga tegema jõu-pingutusi, et oma positsioone mitte käest anda. Välisturgudel on võistlus läinud väga teravaks.

Narva linavabrik on harilikult 80% oma toodangust eksporteerinud. Viimasel ajal on tulnud nii mõnestki tellimisest loobuda, sest hinnad on liiast alla surutud. Töölaliste arvu ei ole vabrik siiski alandanud ministeeriumi vahelesegamise tõttu, kuigi seal otsekohe alandamise peale taheti välja minna.

Paberitööstus on praegu asetatud oma toodangu mahutamise poolest teatud pingutuste ja ümberorienteerumise vajaduse ette.

Tselluloositööstus on äraootaval seisukohal, kuna mitme tähtsa välisturu suhtes valitseb praegu selgusetus. Kuna see ala suur on, siis sellel alal on raskused suuremad, kui mõnel väiksemal alal.

Vineeritööstuses valitseb samal põhjusel tagasihoidlikkus vastavalt üldisele depressioonile.

Metsaekspordi tuleks elustada. Selleks tuleb ehk veelgi raudtee veohinda alandada ja võib-olla ka müügihindu reguleerida. Siseturu rahuldamiseks, eriti põllupidajate vajaduste rahuldamiseks, on juba kavand olemas ja müügitingimused ümberkorraldamisel.

Põlevkivi- ja õlitööstuse positsioon on kõvenenud. A/s. „Kiviõli“ tegevus areneb järjest normaalsemaks, kusjuures toodang tõuseb.

Riigi põlevkivitööstus on bensiini valmistamisel saanud hakata hoogsamalt tegutsema. Väljavaated selles tööstuseharus on rahuldavad. (V a h e l h ü ü e.) See küsimus on täiesti lahtine ja see ei anna otsekohe tööstusele erilist suurt tõuget, sest seal on suured ettevalmistused.

Nüüd kaubanduse alal. Nagu muudel aladel, on majanduslik depressioon surunud ka kaubandusele oma pitseri. Lähikäigud on vähenenud, kuid kaupmeeskond näitab tahet ja tüsedust end olukorrale kohandada. Sisekaubanduses on Kõlvatu võistluse vastu võitlemise seadus andnud häid tagajärgi.

Väljamüükide uputus on kõrvaldatud, ja möödunud inventuur-väljamüükide hooaeg kujunes soovitatavalt normaalseks.

Abinõusid ja karme samme läheb veel tarvis „elukutseliste“ pankrotitajate ja akkordeerijate vastu. Riigivõimuga ei saa siin üksi palju korda saata. Kaupmeeskond ise omas terves osas ja ka töösturid peaksid algama kindlakäelist võitlust niisuguste ebaausate „ärimeeste“ vastu.

Tööstusele oleks see eriti tähtis, sest viimasel ajal on neil tulnud maha kirjutada suuri summe ebaausate „akkordeerijate“ sahkerduste tagajärjel.

Väliskaubanduse alal hakkab olukord rohkem stabiliseeruma ja veebruarikuu bilanss näitab, et jaanuarikuu väliskaubanduse tulemusi on võetud liiast mustade prillide läbi, kuna veebruarikuu kaubabilanss kujuneb, täpselt ei ole kõik andmed käes, ligi 750.000 krooni ulatuses aktiivseks. (V a h e l h ü ü e.) Jah, seda ma tahtsin tähendada, et see on veebruarikuu kohta rohkem kui eelmistel aastatel. Kuid teisest küljest tuleb tähendada, et jaanuarikuu kaubabilanss oli väga passiivne, sest mitmesugused asjaolud tingisid jaanuarikuul erilisel suuremaid sisseostusid ja suuremat nõudmist välismaa kaupade sissetoomiseks.

Analüüsimisel selguvad ka jaanuarikuu väliskaubanduse passiivsuse põhjused. Siin tuleb tähendada, et paljude monopoliiseeritud kaupade tollipiirist läbipääsemine lükati kitsenduste tõttu edasi — novembri ja detsembri pealt jaanuari peale. Uute piiramiste kartusel importöörid tõid kaupu ohtralt sisse. Kartused olid õigustatud, kuna Eesti Panga nõukogu ja kaubandustööstuskoda nõudsid täielist monopoli kõikide kaupade kohta. Kaupa sai osta Eesti kroonide eest, kuna välisvaluuta eest ostmisele pandi keeld maksma, Eesti kroonide kohta aga mitte. Siis osteti vabalt Eesti kroonide eest kaupu, mis omakorda ei andnud reguleerida Eesti Panga soovide kohaselt, ja suurendati jaanuarikuu passiviteeti.

Lisaks sellele tuli kihutusetöö meie krooni väärtuse langetamiseks, mis mõjus omakorda kaubabilansi peale. Kuna see kihutusetöö on olnud ja jääb ilma aluseta, kuid teatud määral võib see meeoleolu tekitada ja paljud, kes varem oma raha pangas hoidsid, on nüüd heaks arvanud, nagu minule räägiti, seda isegi katusepleki sisse mahutada. See tähendab, ehitama hakavad alles tuleval aastal, kuid katusepleki ostsid valmis sellepärast, et võib-olla katusepleki sissevedu keelatakse ära.

Veebruaris on olukord juba sootuks teine. Võihinna tõusuga on võimalik ka väljavedu 3,05 miljoni krooni peale viia jaanuari 2,6 miljoni asemel. Teisest küljest aga sissevedu langeb 2,3 miljoni peale, olles jaanuaris veel 3,7 miljonit ja eelmise aasta veebruaris 4 miljonit.

Käesoleva ajani on sisseveokaupadest monopoliseeritud umbes 60 protsenti. Sarnaseid kaupu, mis üldse sisse ei lasta, on umbes 15%. Peale selle on kaupu, mille sissevedu osaliselt piiratud. See rühm annab 27 protsenti sisseveoks. Kui arvata, et viimasel ajal piiramine viiakse läbi umbes $\frac{1}{3}$ võrra, siis 1931. aasta andmete

alusel meie piiraksime oma sissevedu 18—20 miljoni krooni võrra ehk 30%.

Kui meil praegusel ajal on käepärast mõjuvad abinõud sisseveo piiramiseks, siis väljaveo korraldamisel meie rohkem olenev välisturgudest ja välismõjudest. Suurte kaubahulkade turule paiskamisega teiste produktide poolt viivad kaupade, eeskätt või, peekon, mets, paber, lina, tselluloos ja teised, hinnad tunduvalt alla, ja meie peame leppima sellega, mida meile maksatakse. Kuid väljaveo võimaluste hindamise juures peame arvestama mõnegi soodsa asjaoluga meie kasuks. Nii peab Taani karja- ja lihasaaduste ekspordainete valmistamiseks mujalt riikidest vedama sisse kallihinnalist ja kallima valuutaga maadest söötaineid, mis tootmiskulud kalliks teeb, ja mille tõttu siis kahjude ärahoidmiseks produktsiooni vähendatakse.

Nii hakkab Taani oma karjasaaduste ekspordit tublisti vähendama. Meil aga toodetakse ekspordikaubad peaaesjalikult kodumaa tootes- ja söötainetest, ning sellega on meie ekspordisaaduste hinna küsimus suurel määral olenev meie oma korraldustest. Kui kaovad kohutava üleproduktsiooni tõttu massilised kaupade paiskamised turgudele, siis on loomulik ka hindade tõus.

Seni sisseveo alal maksmapandud korraldused võimaldavad aga teatud määrani suunata ka meie ekspordit ja meie saadustele leida turgu. Nimetada võiks saavutuseks sel alal lepinguid Poolaga, kuhu saame müüa 50 tuhat paari saapaid ja 3 tuhat tonni paberit. See lahendus teatud määral meie kaubabilansi küsimust.

Needki raskused, mis meile üksikute riikide poolt praegu meie ekspordile ette veeretatud, peaksid läbirääkimiste järele kõrvaldatavad olema. Muidugi teevad meile ka need ajutised takistused suuri kulusid ja tekitavad meelehärma, aga on päris selge, kui meie omaltpoolt paneme maksma mitmesugused keelud ja kitsendused, siis ei tohi meie pahaks panna, kui teiste riikide poolt ka võetakse abinõud tarvitusele, mis meile raskendavad ja ebaõiglasel tunduvad.

Peale selle tahaksin tähendada, et talvekuud on meie väliskaubanduses, nagu eelpooltoodud arvud näitavad, alati olnud passiivsed. Nüüd oleme aga juba veebruaris aktiivse bilansini jõudnud. Peaks arvama, et kui erakordsed sündmused vahel ei astu, siis meie ka edaspidi oma kaubabilansi suudame tasakaalus hoida. Pealegi muutub see nüüd kergemaks, kuna meie suurem väljaveoartikkel — põlluma-

jandusesaadused — just kevadest peale, suvel ja sügisel, suurendavad väljavedu, ja seega ka meie import kergemalt korraldatav on kui praegu.

Vabariigi Valitsuse kindel tahtmine on mitte ainult väliskaubandust, vaid ka meie maksuabilansi tasakaalus hoida, et kõrvaldada kõiksugu raskusi ja ebasoovitavaid nähteid, mis sellega kaasas käia võivad.

Need piiramised, mis sisseveo alal maksma pandud, on mõnel alal ärieringkondades tegevust piiranud. Kuid raskete ja erakordsete aegade tõttu peab sellega leppima, ja kaupmeestel tuleb ohvreid kanda. Kuid teisest küljest on kaupmehed teatud määral soodustusi saanud, sest kaupade sisseveo piiramise tagajärjel on neil võimalusi olnud ära müüa võrdlemisi suur hulk kaupa, mis aastate jooksul lattu kogunud, ja kus ebanormaalse võistluse tagajärjel ladusid suurendati uute asjadega, et võistlusevõimeline olla oma naabriga.

Õige lühidalt tahaksin veel meie rahanduse küsimuse juures peatuda. Siin on minu eelkäija suurema osa ära tähendanud. Ainult viimase aja kohta tahaksin mõnda öelda. Eesti Panga katevara protsendid on järk-järgult tõusnud. 1931. a. 31. detsembril — 43,1%. 31. jaanuaril 1932 oli see 44,95, 1. märtsil 1932 — 44,6. Siin on väike tagasimine. 7. märtsil oli 45,18. Summaliselt on see peaaegu samasugune, see protsendimäär on osaliselt emissiooni vähendamise arvel kasvanud, sest seal on väikene tagasimine, nimelt järgmine: 31. detsembril 1931 — 35,1, 31. jaanuaril 1932 — 34,4, 1. märtsil 1932 — 34,5 ja 7. märtsil — 33,4; erapankades, nii ühistegelistes kui ka kommerts rahasutustes, on teatava määrani arvete liikumises tagasimineku pikema aja jooksul olnud märgata, kui arvesse võtta vahetada sellest ajast, mil valuuta kõikumised olid välismaadel. Põhjused on seal muidugi mõista mitmesugused. Esijoones kardeti kursilangust, kuigi selleks mingit põhjust ei olnud. Peale selle aasta esimestel kuudel võetakse hoiusummad suuremal määral välja, et aasta algusega tekkinud kohustusi katta. Hiljem tulevad summad jälle peale loomulikku ringkäiku pankadesse tagasi. Edasi mõjus hoiusummade väljavõtmiseks kaasa protsendimäärade alandamine, kuigi protsendimäärade alandamine ei tekitanud iseenesest mingit paanikat ega segadust rahaturul, nii kui seda mitmelt poolt kardeti. Protsendimäärade alandamine sunnib loomulikult panku alandama ka vahetalituse kulusid. Selles suu-

nas on ka samme astunud administratsiooni- ja hoiusummade vähendamise ja hoiusummade protsentide alandamise teel. Pankade vahetalitusekulusid aitab alandada loomulikult ka pankade ühendamine, kus see võimalik oleks. Suure arvu ja väikese bilansiga pankade juures on loomulik, et vahetalitusekulu seal väga suureks läheb. Sellega on seletatav, et meil marge hoiu- ja laenu- protsendi vahel on suur, 8% diskontolt ja 3% hoiult, tähendab 5%, mis läheb pankade vahetalitusekulude katteks. Ei saa sunniviisil viia läbi pankade fusioone või ühendamisi, vaid see peab sündima normaalselt kokkuleppe või sulamise teel. Tartus näiteks ühinesid hiljuti Tartumaa pank ja põllumajanduse pank. Need olid oma seisukorra poolest terved pangad ja siin ei sündinud ühinemine hädasunnil, ning seepärast on tulemused võrdlemise rahuldavad. Muidugi võiks öelda, et teatud üleminekuajajärgul on pankadel raske otsekohe vahetalitusekulusid alandada, kuid selle poole tuleb igal tingimusel püüda. Uus krediitseadus, mis Riigikogu komisjonis vististi juba vastu võetud on, töötab meie pangandusse tuua kindla järelevalve ja töötamise alused. Ühtlasi kergendaks see ka pankade liitumist ja annab Vabariigi Valitsusele teatud erakorralised volitused, võtta ette õigeaegselt abinõusid erakordsete raskuste ärahoidmiseks pankade alal. Peale selle aitab uus krediitseadus lihtsustada pankade likvideerimist ühinemise teel hoiusummade omanikkude huvides. Peab tähendama, et omaaegne ärev meeoleolu pangaklientide juures on vaibunud. On märgata seda, et hoiusummade väljavool on seisma jäänud. Ümberpöörduvalt — terves reas pankades hakkab juba hoiusummade arv kasvama, mis loomulik tagatis on selleks, et lõpulikult on likvideeritud arvamine ja igasugused kõnelused kroonikursi allaviimisest j.n.e. Meie kodanikud leiavad, et parem on seda siiski pangas hoida kui kodus. (V a h e l h ü ü e.) Kui tsinkplekis, täiesti õige.

Lõpuks tahaksin mõne sõnaga tähendada meie niioelda igatvalise, aga see võib meil muutuda ka suviseks hädahojuks, see on meie tööpuuduse vastu võitlemise küsimusele. Siin on raske otsekohe midagi ära öelda, kuid kindlasti peame leidma abinõusid ja vajalikke samme astuma, mis aitaks tööpuuduse teravust pehmendada ja võib-olla järk-järgult kõrvaldada. Hädabiitööd ei too siin püsivalt parandust. Meie praegune majanduslik olukord — ja esialgu ei ole siin palju muudatusi oodata —

sunnib meid juhtima töötuid rohkemal määral maale. Kui mõneltpoolt tuakse ette väiteid, nagu oleks maa juba selletagi tööjõuga üle külvatud, siis on see minu arvates liialdus, kui mitte lausa ekslik. Maal on kindlasti võimalusi tööjõu kasutamiseks senisest suuremal määral. Kuid selle läbiviimiseks tuleb luua vastavaid eeldusi. Raskusi teeb vaid ainult palgaküsimus, kuid siin tuleks leida ka vastavaid abinõusid ja katsuda sellest mööda saada. Võib-olla raskete aegade püsides tuleb põllumajandamisel paratamatult rohkem rõhku panna enese varustamisele: villa ja lina saamiseks, sellest vist siiski mööda ei pääse. Peale selle tuleb hoiduda põllurammu ostust, õige on, et põllurammu hind on langenud, kuid ka selle odavama muretsemiseks ei jätku põllumehele võimalusi *ja raha. Seepärast on siin võimalus, et suuremal määral alusturvast muretsetakse ja sellega suuremal määral põldusid väetatakse. Muidugi ei saa sarnast küsimust lahendada ühe teatud seadusega või määrusega või korraldusega, vaid peab püüdma järk-järgult sinna poole ja ta ajajooksul annab kindlasti ja püsivalt tulemusi.

Mis puutub nüüd töötava intelligentsi või töötava haritlaskonna küsimusse, siis on selle kohta valitsusel seaduseelnõu olemas, mis näeb ette lahendusevõimalusi sellest seisukohast välja minnes, et meil võimalikult saaks kõrvaldatud mitmekohapidamise võimalused. See iseenesest, ma ütlen otsekohe, ei anna võimalust palju intelligentside tööle paigutada, kuid teine tähtsam küsimus on see, et on praegu võimalused olemas, kus ühest perekonnast mõlemad abikaasad teenivad riigi- ja omavalitsuseasutustes, mõlemad teenivad ka enam-vähem korraliku palga juures, ja sellega õieti sellel perekonnal on kahekordne tulu, kuna terve rida teisi inimesi on päris ilma tööta ja ilma töövõimalusteta. Seega kavatsen valitsuse selle seaduseelnõu kaudu, mis juba valitsuse poolt on heakskiitmist leidnud, püüda küsimust lahendada, et meil töötava intelligents, mis väga raskesse olukorda satub, tuntaval määral ei suureneks, vaid et nende arv peaks selle tagajärjel vähenema.

Kõiki neid abinõusid tugevasti tarvituks võttes on meil muidugi võimalik loota, et meie päris rahuloldavalt siiski suudame üle viia praegusest raskest olukorrast meie riigi- ja rahvamajanduse, kuna tegelikult ei ole meie nii riigi- kui rahvamajandus mitte sarnases raskes olukorras, kui paljudes teistes riikides, ja mitmel pool, kus meist

palju jõukamad ja vanemad riigid, nende juures peatus minu eelkõneleja õige täielikult, ja selle küsimuse juures ei taha ma pikemalt peatuda.

Aruandja M. Martinson: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Minu ülesanne pärast härra Majanduseministri kõnet on võrdlemisi kergemaks saanud, ja lubage, et ma peamiselt peatun nende meeleolude juures, mis eelarve arutamise juures komisjonis valitsesid, ja selle suuna juures, mida komisjon silmas pidas eelarve-eelnõus muudatusi ette võttes ja neid arutades. Üldine majanduslik kriis süvenes möödunud aastal otse hävitavaks, andes end valusalt tunda meie majandusele kõigil aladel, tööstuses, kaubanduses, eriti kibedalt aga põllumajanduses. Et tootmis- ja tegutsemisvõimet alal hoida, selleks on valitsus Riigikogu tahtel, õieti toetusel, väga palju majandusele sundreguleerivaid ja kitsendavaid abinõusid tarvitusele võtnud, mida õieti võiksite nimetada hädakorra abinõudeks. Tootmisvõime ja välisturgude võistlusevõime alalhoiu tahe valitses ka eelarve-komisjonis eelarve arutamisel. Härra Majanduseminister kandis ette seletused suuremate muudatuste kohta eelarves, mida omalt poolt pean kordama. Eelmine valitsus esitas Riigikogule eelarve-eelnõu tasakaalus 81.068.928 krooni suuruses, mis oli 10% võrra väiksem lõppeva aasta eelarvest. Komisjon suurendas eelarvet peamiselt valitsuse soovil ja ettepanekul 1.174.984 krooni võrra ja esitas eelarve Riigikogule tasakaalus 82.243.912 krooni suuruses vastuvõtmiseks. Sellega on Riigikogule esitatud eelarve-eelnõu, mis meil praegu käes, ümmarguselt 9 protsenti vähem lõppeva eelarve-aasta eelarvest.

Ei ole kerge meie oludes riigi eelarves suuri vähendusi ette võtta ja läbi viia, seda teate, lugupeetud Riigikogu liikmed, väga hästi; nii et õigusega tohiksime küsida, mis õigustas ja põhjustas eelarve-komisjoni, samuti ka valitsust, eelarvet 1.174.984 krooni võrra suurendama, see tähendab 1 protsendi võrra suurendama, kui seda eelmine valitsus Riigikogule oli esitanud.

Raskel kriisi ajal, kus eramajapidamised äärmises raskuses ning oma tootmisvõimes tagasi lähevad ja kulused äärmise pingutusega kokku tõmbavad, mitmed ettevõtted on sunnitud ukseid sulgema, paisates oma töölisi isegi juba kohutavalt suurde töötatöölise perre. Oleks loomulik, et riik majanduslikult muutunud olukorrale esimesena oma eelarvet oleks kärpinud,

sammudes kärpimistes ja kulude kokkuhoius esirinnas ning andes seega eeskuju eramajapidamistele ning eraettevõtetele. Kuid meie näeme aga just vastupidist. Eramajapidamised on oma eelarveid kärpinud keskmiselt 20—30%, et kuidagi edasi teotseada. Riigi eelarves on aga kokkuhoid ainult 9%. Kõrvaltaatajale tekib paratamata mulje, et riik siin eramajandusele tigusammul järele tuleb, ja üldiselt kulutused praeguse majandusliku surutise ajal suurematena näivad, kui nad seda olla tohiks.

Kuid, lugupeetud Riigikogu liikmed, meie ei tohi silmapilgukski unustada asjaolu, et riik on võtnud terve rea uusi ülesandeid enese peale, mis harilikul ajal ja normaalsete turuvahekordade juures mitte tarvilikud ei oleks. Elu reguleeriks neid ise. Nüüd on seda aga valitsus oma võimu abil sunnitud olnud tegema. Arusaadavalt tingib see asjaolu erakorralisi kulutusi eelarves, mille tõttu siis ka eelarvet pole suudetud sedavõrt kärpida, kui vast oodati ja loodeti.

Et riik, õieti valitsusevõim Riigikogu toetusel ja soovil terve rea uusi ülesandeid enesele võtnud, õigem niioelda eramajapidamiste eest suure hoolitsemise koorma enesele võtnud, sellest võivad arvamised mitmesugused olla ja väga lahtu minna. Neid arvamisi ja seisukohti oleme ka Riigikogu liikmete keskel kuulnud, neid toodi ka eelarve-komisjonis esile. On arvamisi, et hädakorra-abinõude revideerimine tuleks ette võtta. Tuleks ära kaotada kõik sisse- ja väljavedu reguleerivad abinõud ja valuuta kitsendused, ning elu lasta areneda seda rada, mis üldine olukord iseenesest ette dikteerib. Selle tagajärjeks oleks muidugi, et ettevõtted, eramajapidamised elaksid, kasvaksid ja ka sureksid elu enese reguleerimisel. Meie näeme aga, et suures osas ilmas praegu sundreguleerimine sünnib, ja meie Riigikogu enamus on ka sundreguleerimise tee otstarbekohasemaks pidanud. Kui see nii on, arusaadav siis, et see ka oma pitsati eelarvele pidi jätma.

Ma asuksin eelarve vaatlemisele tulude osast peale, kuigi komisjonis vastupidi toimiti, võeti vastu enne kulud ja siis alles tulud, nagu see meie aastate jooksul juba eelarve-komisjoni töös traditsiooniks muutunud. Kas see toimetamise viis otstarbekohane või mitte, jätan puudutamata.

Tulude osa aruandja härra Hasselblatt tähendas komisjonis, nagu ei oleks valitsus täie tõsidusega tulude kalkuleerimisel arvestanud sundkorralduste tagajärgedega. Nende tõttu ei laekuvat tulud sedavõrt kui

loodetakse. Sundkorralduste tagajärjel minevat tagasi meie eksport, import ja pangandus, ning tulude vähenemised olevat ilmsed, kuid valitsus olevat nende vähenemiste võimalustega liiga optimistlikult arvestanud. Et selles väga palju tõtt, selle vastu ei saa vaielada, kuid uute olukordade juures on väga raske kalkuleerimisel nii täpne olla, kui majanduslikult stabiilsel ajal. Siiski julgub valitsus loota, et kui tema kalkulasioonid mõnes tuluosas ei täitu, siis need teises osas korralikult võivad täituda ja sellega tulude üldsumma tasakaalus hoiavad.

Tulude vähendus komisjoni poolt oli Kr. 498.000, mille hulgas suuremad vähenused olid järgmistel aladel: kinnisvaramaksu osa maalt anti eriseaduse põhjal omavalitsustele 300.000 krooni suuruses. Eelarve-komisjon vähendas ka kinnisvaramaksu tulu linnade ja alevite kinnisvaradelt 10.000 kroonilt 7.000 kroonile, sellega Kr. 3.000 võrra, arvestades, et vastava seaduse põhjal väikeste summade sissenõudmine ära jääb.

Samuti vähendati aktsiisi tubakalt 300.000 krooni, silmas pidades nende tulude laekumise võimalusi, sest tarvitamine väheneb, ning tarvitatakse odavamaid sorte.

Piirituse ja viinamüügi tulu on meil juba ammu vähenemise tendentsi näidanud, ja komisjon sellega arvestades vähendas ka loodetavat tulu sel alal 350.000 krooni võrra.

Tuntavalt tuli ka vähendada kaubaveo ja sadamamaksusid, sest olukorrast on tingitud põllumehel tema tootmisvõime alalhoiduks põllupidajate saaduste veohindade alandamine raudteel. Nii vähendati võiveo tariifi, ja selle alandamise tagajärjel vähenesid võiveo tulud raudteel umbes Kr. 140.000 võrra ja jäeti kaupadeveo tuludena eelarvesse Kr. 7.860.000. Kuna väljavedu väheneb, siis loomulikult vähenevad sadamate ja ladude tulud ja neid vähendati Kr. 200.000 võrra.

Aga ka riigi ettevõtted ja varandused annavad vastavalt muutunud olukorrale vähem tulusid ja neid osalt vähendati. Teisest küljest võidi aga suurendada selle läbi osa tulusid, nimelt riigi metsatööstuse arvel Kr. 80.000 võrra, kuna riigi metsatööstuse aruandes näidatud tegelik tulumus seda võimaldas. Peale selle vähendati tulusid valitsuse ettepanekul tulumaksu osas Kr. 200.000 võrra, mille kohta härra Majanduseminister teile, härrad Riigikogu liikmed, seletuse andis. Valitsusel on kavatsus selle võrra põllupidajatelt vähem tulumaksu võtta, ja vastav eelnõu on juba Riigikogule

esitatud, siis ma pikemalt selle küsimuse juures enam ei peatu.

Edasi vähendati veel tempelmaksu tulu markides ja rahas Kr. 200.000 võrra, arvestades tulude vähenemise võimalusi. Samuti kaubaveo tulu raudteel tuli vähendada Kr. 160.000 võrra, et veel vastu tulla põllupidamisesaaduste veotariifide alandamisel, saaduste pealt, milliste suhtes veel veotariif alandatud ei ole. Nii vähenesid tulud kogusummas Kr. 1.105.016 võrra, millele tuli katet leida tulude teistes osades, ja ka nendele suurendustele, millised tehti kulude osas. Valitsuse ettepanekul suurendati suhkrutolli tulusid Kr. 790.000 võrra. Meil on aastane suhkru tarvitamine keskmiselt püsinud 30.000 tonni. Tollitõstmise tagajärjel võiks suhkru tarvitamine väheneda 25.000—26.000 tonni peale. Kui siin juures arvesse võtta Lätile antud kontingent 1.000 tonni, mida ta ilma tollita meile võib sisse vedada, siis võiksim suhkrutolli tulu arvestada ümmarguselt 25.000 tonni pealt.

Valitsus kavatses käesoleval aastal ära jätta ka Trahterimaksu seaduse alusel omavalitsustele maksetava toetuse piiritusemüügi arveit Kr. 700.000 suuruses. Siis ühelt poolt suureneks tulu, kuid teiselt poolt antakse omavalitsustele tshekimaksu arvel toetust 490.000 kr., millisest summast saavad vallad 300.000 kr. ja linnad 190.000 kr.

Siis suurendati veel valitsuse ettepanekul tulusid maiusainetmaksu arvel. Selle maksu võtmiseks on Vabariigi Valitsuse poolt vastav seaduseelnõu esitatud Riigikogule, mis annaks tulusid umbes 300.000 krooni suuruses. Tulude suurendustes on veel 10.000 krooni hoonete tüüri suurendust ETK maja arvel, mille valitsus omandas. Peale selle veel majaostu summa, mis õieti suurendus puht raamatupidamise seisukohalt „A“ liigi laenude tasumine 480.000 krooni suuruses. Seega tulude suurenemine kogusummas 2.280.000 krooni, ehk absoluutne suurendamine 1.174.984 krooni.

Kulude vaatlemisele asudes peab tähendama, et administratsiooni kulu riigi eelarves lõviosa välja teeb. Ainult palgakulu on ligemale $\frac{1}{3}$ kogu eelarvest, vaatamata sellele, et on püütud kokku hoida ja ametnike arvu vähendada. Võib arvata, et siin Vabariigi Valitsus aasta jooksul mõndagi suudab veel kokku hoida, sest on kuuldavasti kaalumisel ja ümberkorraldamisel ametnike sõidu- ja päevarahade tasud j.n.e. Palgakulude vähenemisel peaks Riigikogu ise eesrinnas sammuma, sellega moraalselt mõjutades palgakulude vähenemist teistel aladel. Riigikogu eelarve võeti vastu esi-

tatud summas, mis on 3,3% eelmise aasta eelarvest vähem. Riigikogu väljaminek ripub aga suurelt osalt sellest, kui suure tasu käesolev Riigikogu oma järeletulijale määrab, sellest ripub õieti ka selle eelarve kulude osa suurus.

Riigikontrolli eelarve osas samuti komisjon muudatusi ei teinud, vaid esitab selle endises suuruses, kui mitte arvesse võtta väikest vähendust kütte arvel. Riigikontrolli eelarve, võrreldes käesoleva aasta eelarvega, on kogusummas 8 protsenti vähemaks jäänud.

Riigivanema ja riigikantselei osas kanti üle riigi statistika keskbüroo alal kodifikatsiooni summadest 1.000 krooni kultuuriliste toetuste juurde, suurendades selle summa võrra konjunktuurbüroo toetust, et võimalik oleks konjunktuurbürool vähemalt selles suunas ja selles ulatuses „Põllumajandusturgu“ edasi välja anda, nagu ta siiani ilmunud on. Üldiselt kuulub Riigivanema ja riigikantselei eelarve nende hulka, kus kärpimine protsentuaalselt üks suuremaist, nimelt 12%.

Hariduse- ja sotsiaalministeerium on oma kulu suuruse poolest kolmandal kohal. Esimesel on Teedeministeerium ja teisel Kaitseministeerium. Kogu eelarvest teeb Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi eelarve välja ümmarguselt 17%. Selle ministeeriumi eelarve arutamisel tähendati komisjonis, et oleme liiga kaugele läinud oma hariduse korraldamise kuludes, võib-olla ka mitmesuguste kultuuriliste toetuste alal. Kultuurilisi toetusi on nimelt selle ministeeriumi eelarves üle 140 miljoni senti. Tähendati ka, et oleme suuri summe kulutanud kooliõpetajate ettevalmistamisele, kes nüüd suurel hulgal ilma kohata. Kuid nende ettevalmistamiseks on võrdlemisi suuri kulusid riigikassast välja antud. Samuti ei paista küllalt otstarbekohane olevat meie pensioniseaduse teatavatel aladel. (V a h e l h ü ü e.) Seda eriti komisjonis ei räägitud, kuid mina julgeksin seda isiklikult puudutada, ja mina usun, et Teie, härra Johanson, minuga siin võib-olla isegi suures osas lepite. Pensioniseadus näeb ette, et linna- ja omavalitsuse ametnikud ja teenijad kuuluvad pensioni alla üldistel alustel riigiametnikkudega. Kujutage enesele ette nüüd sarnast olukorda, kus linnad ja teised omavalitsused loovad enesele ettevõtteid, puhtäriiselt tegutsevaid ettevõtteid. Ja sarnaste äriettevõtete teenijad saavad vanaduses riigi pensionärideks. Näiteks võtame linna- ja elektriijaamad ehk maaomavalitsuste põllumajapidamised, teatud mõisad j.n.e. Meie

näeme, et nende asutuste teenijad, näiteks valitsejad, juhatajad, raamatupidajad j.n.e., kuuluvad, kui nad vanaks on saanud, riigi pensionäride hulka.

Võime veel kaugemale minna, kujutage ette, et mõni omavalitsus asutab enesele lihakaupluse, ja nüüd tulevad kaupluse ametnikud kord riigi pensionile, suurendades pensionäride arvu. Sarnast olukorda loomulikuks pidada ei või. Riigikogul ei ole siin kontrollimise võimalust. Omavalitsustel on äriiseld ettevõtted, ja meie ei saa loomulikuks pidada, et näiteks mõisavalitsejad tuleksid kord riigi pensionäride hulka. Minu arusaamise järgi see ei ole kuidagi õigustatud. See suurendaks riigi pensionäride hulka, ilma et riik selle juures oma seisukohta saaks maksta panna ja oma kontrollimise õigust tarvitada. (V a h e l h ü ü e.) Pensioni fond ei ole kunagi väljaminekuid katnud. (V a h e l h ü ü e.) See oleks õige, ja ma oleksin teiega nõus, kui see oleks katnud, aga ta ei ole katnud. Võib-olla tulevikus on see võimalik, kui pensionäride arv väheneb. Eelarves vähendati pensionäride arvu, eriti veneaegsete pensionäride arvel ja riigiteenijate arvel.

Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi eelarves suurendati kultuurilisi toetusi „Töölisterile“ 2.000 kr. ja maanäitelavade korraldamiseks 10.000 krooni. Koolivalitsuse alal võeti juurde Rakvere Zeech'i kommerts-gümnaasiumile 1.500 kr. ja Vändra põllumajanduslikule ühiskümnaasiumile 3.000 kr. Samuti suurendati lasteaedade kulusummat 2.500 krooni võrra. Algkoolide kehvemate õpilaste toetust suurendati 28.000 krooni võrra. Need suurendused kaeti vähendustega samast ministeeriumist palkade, kütte ja pensionisummade vähendamisega, arvestades, et pensionäride arv väheneb.

Oma kulu suuruselt järgmine Hariduse- ja sotsiaalministeeriumile on Kaitseministeerium. Selles eelarves tegi komisjon paar olulisemat muudatust, suurendades laske- ja sõjateenistuse ostmise summat 17.400 krooni võrra ja tõstis ka suhkruostu kulu vastavalt tollikõrgendusele 7.500 krooni võrra. Tehud suurendused kaeti vähemate kärpimistega, näol teistelt selle ministeeriumi kulu aladelt.

Nimetamisväärseid muudatusi ei teinud komisjon Kohtu- ja siseministeeriumi eelarves, kui mitte arvesse võtta tuletõrjeseltside toetusekrediidi suurendamist 2.500 krooni suuruses.

Majanduseministeeriumi eelarve oli valitsuse poolt kõige suurema kärpimise osaliseks saanud, üle 18% oli seda kärbitud, võrreldes eelmise aasta eelarvega. Komis-

jon tegi rea vähemaid suurendusi ja vähen-
dusi, mis tingitud peamiselt koosseisude
ümberkorraldamisest. Valitsuse ettepanekul
suurendati aga selle ministeeriumi erakor-
raliste kulude osa, võttes sinna üles toetus
omavalitsustele 490.000 krooni suuruses,
mis on mõeldud anda Trahterimaksu sea-
duse muutmise puhul vastutasuks senini
väljaspool riigi eelarvet omavalitsustele pii-
ritusemüügi tuludest antud summade eest.
Majanduseministeeriumi eelarve juures pea-
tati komisjonis küsimuse juures ja peeti tar-
vilikuks, et valitsus kõik abinõud selleks
ära kasutaks ja käsitusele võtaks, et läbi
saaks viidud piirituse segamine bensiinisse,
mis aitaks meie põllumajandust, vähemalt
kartulikasvatavate ringkondi, ja teisest kül-
jest tooks suure toetuse piiritusetööstusele.

Põllutööministeeriumi eelarves sündisid
muudatused peamiselt koosseisudes ette-
nähtud muudatuste tõttu, millest tekkinud
vähenduste arvel tehti suurendusi teistel
aladel. Nii suurendati üldiste veejuhtmete
korraldamise summat katastri ja maakor-
ralduse osakonnas Kr. 9.000 võrra, siis põl-
lumajanduse osakonnas suurendati kultuu-
rilisi toetusi Kr. 29.000 võrra, milline sum-
ma läheb põllutöökojale agronoomilise nõu-
ande ja kalanduse korraldamiseks. Viimane
suurendus oli võimalik kinnisvaramaksu
summade arvel, kuna riik oma kinnisvara-
delt ja metsalt kinnisvaramaksu seaduse
muutmisel muutunud olukorra tagajärjel
vähem maksusid maksab.

Põllutööministeeriumi erakorralistes ku-
ludes figureerib ka ETK maja ostusumma
väljaminekuna. Olulised suurendused siin
on aga 188.595-krooniline suurendus pee-
konihindade kindlustuse fondile ja 90.000
krooni toetuseks piimaühisustele nende
võlgade-protsendi riigi kanda võtmiseks.

Põllutööministeeriumi eelarve juures
peatati komisjonis pikemalt, näidates, kui-
das meie põllusaadustele turg turu järele
välismaal kaotsi läheb, mis halvavalt mõjub
meie põllumajandusele. Teisest küljest põl-
lumajandust koormavad aga suured võlad,
mis sagedasti lühiajalised. Peatun nende
küsimuste juures veel lõpupoole, kui Välis-
ministeeriumi eelarve juurde jõuan, sest
eriti turgude ja väljaveo küsimus on meil
praegusel korral Välisministeeriumiga ühen-
duses. Teie teate, lugupeetud Riigikogu
liikmed, et meil praegu väliskaubanduse
osakond tegutseb Välisministeeriumi juures,
ja siis on ka seal koht arutada neid küsi-
musi.

Teedeministeeriumi eelarve on summa-
liselt kõige suurem eelarve-osa ja nõuab

enesele kogu riigi eelarvest tervelt 27,5%,
millist summat mitte väikeseks pidada ei
saa. Kuid siin peame meeles pidama, et
oleme viimaste aastate jooksul rea uusi
raudteid juurde ehitanud, osa maanteid ja
sillad nendel riigi teha võtnud. Raudteede
remont ja veereva koosseisu uuendamine on
suudetud tarviliselt läbi viia, ja sellega
võiks ka öelda, et raudteedesse investeeri-
mised tarviliselt amortiseeritud on.

Küttematerjalide hinna languse tõttu
tehti komisjonis rida vähendusi ja suuren-
dati selle arvel maanteede ehituskrediiti
Kr. 36.273 võrra, kuna maanteede korras-
hoiuks eelarves vähem krediiti on, kui seda
Maanteede seadus ette näeb. Valitsuse et-
tepanekul kustutati ka Tallinna—Paide va-
hele pronkstraadist kaugeühenduse ehitam-
ise krediit, arvesse võttes rasket aega.
Nimelt oli valitsusel kavatsus Tallinna—
Paide vahele pronkstraadist kaugeühendust
luua, et selle tagajärjel paremaid telefoni-
ühendusi saada. Kuid selle uue liini ehitam-
ine oli ühenduses sellega, et kord tulevik
kus katsetati Tallinnast Paidesse üle viia
raadioringhääling. Et aga praegu kitsal ajal
valitsus seda tarvilikuks ei pidanud ja tule-
viku küsimuseks selle jättis, siis valitsuse
ettepanekul vähendati vastavalt eelarvet.

Samuti kustutati raske aja tõttu eelarvest
aerodroomi ehituse krediit 18.000 krooni,
pidades silmas, et seda on võimalik lükata
edasi lahedamatele aegadele. Üldiselt vä-
hendati Teedeministeeriumi eelarvet Kr.
100.000 võrra.

Välisministeeriumi eelarvet vähendati,
võrreldes eelmise aasta eelarvega, 1% võr-
ra. Komisjonis tehti ainult üks vähendus,
nimelt kodifikatsiooni ja kirjastuse summa
vähendati Kr. 2.500 suuruses, arvestades,
et ei ole otstarbekohane praegusel ajal kon-
sulaarkäsiraamatu ja teiste konsulaarraa-
matute kirjastamine.

Nagu ma juba Põllutööministeeriumi
eelarve juures tähendasin, peatuti Välismi-
nisteeriumi eelarve arutamisel ja juhiti tä-
helepanu sellele, et ei ole loomulik, kui
meie väliskaubandust juhitakse kahest ko-
hast: Välisministeeriumi väliskaubanduse
osakonnast ja Majanduseministeeriumist.
(V a h e l h ü ü e.) Selles võib tõtt olla, sel-
lest ma ei tea, sellest komisjonis ei räägi-
tud. — Kriipsutati alla, et väliskaubanduse
osakond on saamatu, püüti seda ka teata-
vate faktide ja nähtustega tõendada, milli-
seid ma siin küll pikemalt teile, lugupeetud
Riigikogu liikmed, ette kandma ei hakka,
nendest on mõnelgi puhul ühes kui teises
komisjonis kui ka siin Riigikogus varemalt

räägitud ja teile kõigile enam-vähem teada. Kuid üks on kindel, et vaatamata kõigele sellele, et meil väliskaubandust õieti kahest kohast korraldatakse ja juhitakse, eriti meie põllusaaduste välisurud ikkagi kitsamaks jäävad, koomamale tõmbuvad. Täna ühes riigis, homme teises riigis kaotame meie väljaveo võimalused, kaotame kontingendid, nagu seda meie Prantsusemaal olime sunnitud tegema metsamaterjali väljaveo suhtes, kuhu meil enne olid suured võimalused metsamaterjali vedada. Esialgu pandi kontingent 10 tuhande standardi peale, nüüd oleme lõppude-lõpuks sunnitud leppima vast natuke üle 3 tuhande standardiga. Need nähted toodi eelarve-komisjonis ette ja rõhutati neid. Aga üks joon käis kõigist neist arutustest läbi, et ei ole loomulik, kui meil sarnane olukord edasi kestab ja meil kahest kohast väliskaubandust juhitakse. Kriipsutati ka alla, et välisesindused selles töös sagedasti loidust näitavad ja et nad võiksid tagajärjerikkamalt töötada, et meie mitte välisurgude alal üht kaotust teise järele edasi hõle ei elaks, vaid et meie siin suurema hoo ja hoolega tööd võiksime teha, et meie majanduseelu praegustest raskustest, majanduslikust kriisist siiski läbi võiks tulla, mitte kokku varisedes.

Riigi võlad on käesolevas eelarves võrreldes eelmisega 28 protsendi võrra vähemaks jäänud. Riigi võlgade arvestamisel on Inglise naela hinnaks võetud 15 krooni. On tasumise silmapilgul naela hind odavam, siis muidugi saab riigi võlgasid ka vähema summaga tasuda, ja selles osas jääks siis ülejääki. Nii on võlgade osas talitatud teatava ettevaatlikkusega, et tasumise juures takistusi ei tekiks.

Üldiselt peab tähendama, et eelarve siiski on võrdlemisi suurte pingutustega kokku seatud ja valitsusel tuleb, nagu seda ka härra Majanduseminister tähendas, kindlat kätt tarvitada, et seda täita, ots-otsaga kokku viies. Ja see tohiks tal korda minna siis, kui need abinõud, mis ta enesele eelarve täitmiseks soovib saada, Riigikogu poolt antakse, ja kui Riigikogu heasoovlikult tahab selle täitmisel valitsusele abiks olla. Muidugi on veel rida suuri küsimusi ja ülesandeid, mida valitsus lahendada tahab, nagu seda on töötaolek, mille juures ka Majanduseminister peatas, mispärast ma ei pea tarvilikuks selle juures siin pikemalt peatuma hakata. Tahaksin vaid tähendada üht, et meil on väga mitmel puhul ja mitmel juhul, ka toonitati seda eelarve-komisjonis ning Põllutöoministeeriumi eelarve alamkomisjonis, et meil tuleb kõik abinõud

selleks leida ja kasutada, et võimalik oleks inimesi maale asetada, neid maaga siduda ja nendele, kellel maalapike väike, seda suurendada, et nad seal oma perekonnaga äraelamist leiaksid. Need on omaette rasked probleemid ja nende probleemide lahendamiseks tuleb võib-olla väga palju eeltöid teha. Siia maani on neid eeltöid võrdlemisi vähe tehtud, kuid käesoleval valitsusel oleks see üheks suuremaks ülesandeks. Arusaadavalt ei suuda ta oma valitsemise lühikese ea kestel ega vastuvõetava eelarveaasta kestel kuigi palju korda saata, aga tõsiselt tuleb sellele teele asuda ja väga tõsiselt seda küsimust võtta, sest meie, Eesti Vabariigi, tulevik ja nurgakivi saab ikkagi olla põld, kuigi ei saa eitada kaubandust ja tööstust. Teatava määrani aga küll meie põld, emakene maa, peab oma rahvale selleks olema, ja selles suunas olgu ka meie valitsuse ja Riigikogu töö eelarve arutamisel.

Ma lõpetan oma lühikese ettekande. Võtsin selle palju lühemalt, sellepärast et, nagu juba tähendasin, härra Majanduseminister väga palju ja objektiivselt oma kõnes ette kandis.

Vaheaeg kl. 19.25 min. — kl. 19.45 min.

Koosolekut juhatab Esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi **A. Tõllassepp**.

Võetakse vastu pealkiri, Riigikogu, Riigikontrolli, Riigivanema ja riigikantselei, Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi, Kaitseministeeriumi ja Kohtu- ja siseministeeriumi korralised kulud.

(Majanduseministeeriumi korralised kulud.)

Majanduseminister **O. Suursöö**t: Majanduseministeeriumi keskasutuse summa juures tuleb teha muudatus rippuvuses krediitstatuste seadusest. Kuna krediitstatuste seadus ei ole veel lõplikult komisjonis vastu võetud, siis summalise ettepaneku keskasutuse krediitide muutmiseks teen III lugemisel.

Juhataja: Kuna Majanduseminister mingit ettepanekut ei teinud, siis ei saa see hääletamisele tulla. (Vahel hüüe. — Majanduseminister teeb kirjaliku ettepaneku.)

Majanduseministri ettepanek on kooskõlas tema ettekandega:

Majanduseministeerium. Keskasutus.
§ 1. Teenistustasu. Kr. 74.228 võtta
Kr. 62.228 asemele.

Nagu härra Majanduseminister ütles, on see ettepanek kooskõlas krediiditasutiste seadusega, kui viimane vastu võetakse; kui aga mitte, siis kustutatakse see III lugemisel.

Majanduseministri ettepanek võetakse vastu.

Majanduseministeeriumi korralised kulud võetakse vastu ühes parandusega.

Sekretäri kohale asub sekretäri teine abi **O. Gustavson**.

Võetakse vastu Põllutööstusministeeriumi, Teedeministeeriumi ja Välisministeeriumi korralised kulud, riigi võlad ja erakorralised kulud.

(Korralised tulud.)

Majanduseminister **O. Suursõõt**: Majanduseministeeriumi keskasutise kulud suurendati Kr. 12.000 võrra, milline suurendamine tingitud krediiditasutiste seadusest. Kuna krediiditasutiste seaduses on ette nähtud, et järelevalve kulud katavad need pangad, kelle jaoks järelevalve on asutatud, tähendab kommertspangad, sellepärast teen ettepaneku,

võtta: Segatulud. Peatükk XX. § 5.
Juhuslikud tulud Kr. 459.395.

Majanduseministri ettepanek võetakse vastu.

Korralised tulud võetakse vastu ühes parandusega.

Võetakse vastu erakorralised tulud ja lisa Eesti Vabariigi 1932./1933. aasta kulude ja tulude eelarve juurde — eripõhikirjata töötavate riiklikkude ettevõtete ja riigiasutuste valitseda olevate eriotstarbeliste kapitalide tulude ja kulude erieelarved — ning II osa.

Juhataja: Eelarve II lugemine on lõpetatud.

Aruandja **M. Martinson**: Eesti Vabariigi 1932./1933. a. kulude ja tulude eel-

Koosolek lõpeb kell 20.06 min.

Õige.

arve puhul esitab komisjon järgmised soovivaldused (loeb):

1. Riigikogu avaldab soovi, et kulude kokkuhoiu mõttes püütaks ühendada üksikute malevate staape (eriti Pärnu linna ja Pärnumaa ning Võru- ja Valgamaa malevaid).

2. Riigikogu avaldab soovi, et kapten Teäre eramerekool Kuressaares saaks võetud praeguste klasside arvuga avalikkude koolide võrku.

3. Riigikogu avaldab soovi, et vabadusesõja ajaloo kirjutamist kiirustatakse tööjõudude suurendamisega kõrgema sõjalise haridusega isikute seast ja vastavalt sellele ka tööruumide suurendamisega ja arhiivi tööde tarvis erijõudude määramisega, et vabadusesõja ajalugu võiks ilmuda sellel ajal, kui enamik osavõtjatest veel elus on.

4. Riigikogu avaldab soovi, et suvitushooajal 1. juunist kuni 15. septembrini lubatakse seada sisse omnibussi otseühenduse liin Tallinna ja Kuressaare vahel reisijate veoks.

10. Järgmise koosoleku määramine.

Juhataja: Juhatuselt on ettepanek, pidada järgmine koosolek kesknädalal, 16. märtsil 1932, kell 5 p. l. (Päevakord vaata 230. koosoleku otsuste protokoll, lisa nr. 10.)

J. Klesment: Mina arvan, et oleks parem, kui järgmise Riigikogu koosoleku teeksime neljapäeva hommikul ajal. Praegu on kahes suures komisjonis, üld- ja rahaasjanduse komisjonis, läbivaatamisel võrdlemisi suured seaduseelnõud, mis aega võtavad, ja selleks oleks otstarbekohane reserveerida homme päev. Minu ettepanek oleks,

pidada järgmine koosolek neljapäeval, 17. märtsil 1932, kell 10 hommikul.

J. Klesment'i ettepanek võetakse vastu.

Juhatusel ettepanek ühes J. Klesment'i parandusega võetakse vastu.

Juhataja: Päevakord on läbi. Lõpetan koosoleku.

Kinnitan.